

บทวิจารณ์หนังสือ การจัดการความขัดแย้งร่วมกับเด็กเล็ก

วรวรรณ เหมชะญาติ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดการความขัดแย้งร่วมกับเด็กเล็ก เป็นหนังสือแปลโดย ดร.พิศมร กิเลนทอง ซึ่งนำมาจากหนังสือภาษาอังกฤษเรื่อง You can't come to my birthday party เขียนโดย Betsy Evans ผู้ซึ่งทำงานเป็นทั้งครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ให้คำปรึกษาภาคสนาม และผู้ฝึกอบรมครูของมูลนิธิไฮสโคป (HighScope Educational Research Foundation) ในประเทศสหรัฐอเมริกา หนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นจากการรวบรวมประสบการณ์ที่สั่งสมมาตลอดระยะเวลาอันยาวนานของผู้เขียน กอปรกับแรงบรรดาลใจที่ได้เห็นการแสดงออกทางความรู้สึกของเด็กอย่างจริงจังในขณะที่เกิดความขัดแย้งตั้งแต่ปี 1989 จนได้พัฒนากลยุทธ์การไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับเด็กเล็กขึ้น นับตั้งแต่ที่หนังสือได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรก ผู้เขียนได้ถ่ายทอดกระบวนการแก้ปัญหา แก่ครู ผู้ปกครอง และผู้ฝึกอบรมกว่า 40 รัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา และต่างประเทศกว่า 10 ประเทศทั่วโลก ซึ่งผลตอบรับความสำเร็จนั้นท่วมท้น โดยต่างก็ยอมรับว่า เป็นการช่วยให้เด็กเรียนรู้ที่จะเจรจาต่อรองอย่างสันติ แม้จะอยู่ท่ามกลางความรุนแรงแห่งสงครามที่เกิดขึ้นรายวันก็ตาม อีกทั้งช่วยให้เด็กได้มีเครื่องมือในการรับมือกับความท้าทายที่ต้องพบเจอและหลีกเลี่ยงไม่ได้ในอนาคต

เมื่อพูดถึงความขัดแย้งในเด็ก ภาพที่ปรากฏคงหนีไม่พ้นการแย่งของเล่น การทะเลาะเบาะแว้ง การตีกัน เสียกริดรื่อง อารมณ์ที่พลุ่งพล่าน ความโกลาหลในห้องเรียน และมักจบลงด้วยน้ำตา ความเสียใจ ความคับข้องใจ ความไม่พึงพอใจทั้งผู้ใหญ่และเด็ก และการถูกลงโทษในที่สุด เป็นเช่นนี้ซ้ำซากและวนเวียนไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะกับผู้ที่ต้องทำงานกับเด็กเล็ก ภาพปัญหาดังกล่าวจะถูกคลี่คลายเพื่อหาทางออกอย่างค่อยเป็นค่อยไปในหนังสือเล่มนี้ หนังสือถูกแบ่งออกเป็น 8 บทใหญ่ บทที่ 1 ผู้เขียนฉายให้เห็นภาพรวมของกระบวนการแก้ปัญหา บทนี้เน้นว่าสำคัญเพราะเรียงร้อยเนื้อความ เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นอย่างเป็นขั้นเป็นตอนร่วมกันกับผู้อ่านเกี่ยวกับกระบวนการแก้ปัญหา โดยนำเสนอให้เห็นขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง 6 ขั้นตอน คือ (1) เข้าหาเด็กอย่างสงบและหยุดพฤติกรรมที่เป็นอันตราย (2) ยอมรับความรู้สึกของเด็ก (3) รวบรวมข้อมูล (4) กล่าวทวนถึงปัญหา (5) ให้เด็กเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหา และร่วมกันเลือกวิธีการแก้ปัญหา และ (6) เตรียมพร้อมที่จะสนับสนุนเด็ก หลังการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งสิ้นสุดลง ขั้นตอนดังกล่าวตั้งอยู่บนสมมติฐานของกระบวนการแก้ปัญหา 7 ประการ ที่ต่างไปจากสมมติฐานเดิม ๆ ที่เราทุกคนคุ้นเคย การนำเสนอเนื้อความเป็นลักษณะของการเล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์สั้น ๆ โดยใช้ การบรรยายประกอบภาพถ่ายเหตุการณ์เป็นตัวนำทางให้ผู้อ่านเห็นภาพความขัดแย้งของเด็กเล็กและการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นจริงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างชัดเจน แม้ภาพถ่ายเหตุการณ์จะเป็นภาพขาวดำ แต่มุมกล้องและ

ความคมชัดของภาพเป็นสิ่งที่ต้องชื่นชม ขณะเล่าเรื่อง ผู้เขียนจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความขัดแย้งของเด็กที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยแต่ละขั้น พร้อมทั้งเชื่อมโยงสู่สมมติฐานเบื้องหลังกระบวนการแก้ปัญหาที่ละสมมติฐานอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้อ่านสามารถย้อนระลึกและเทียบเคียงความเป็นสากลในประสบการณ์ของตนกับเหตุการณ์ในหนังสือได้ สมมติฐาน 7 ประการนั้น คือ (1) การเรียนรู้เกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายใน (2) เด็กแค่ทำผิดพลาด ไม่ได้ทำตัวไม่ดี (3) เด็กเรียนรู้จากความผิดพลาด แต่นั่นเกิดขึ้นเมื่อผู้ใหญ่มองว่าเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ (4) การใช้กระบวนการแก้ปัญหาเป็นผลลัพธ์ที่เป็นเหตุเป็นผล (5) กระบวนการแก้ปัญหาอาจทำให้เด็กและผู้ใหญ่ แปลงใจ เข้าใจความรู้สึกและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน (6) การเรียนรู้ทักษะการเจรจาต่อรองป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมกรกลั่นแกล้งได้ (bully behavior) และ (7) ทุกคนมีศักยภาพในการแก้ปัญหา

ส่วนในบทอื่น ๆ นั้น เป็นการคลี่รายละเอียดในประเด็นที่น่าเสนอมาก่อนข้างต้น และแตกประเด็นที่มีความสัมพันธ์หรือเป็นผลจากประเด็นที่น่าเสนอข้างต้นนั้นออกมา ซึ่งรูปแบบการเขียนในลักษณะนี้เป็นที่นิยมของนักเขียนชาวตะวันตกที่คนไทยอาจไม่ค่อยคุ้นเคยมากนัก ทำให้ผู้อ่านที่ยังประสบการณ์น้อยต้องใช้ความสามารถในการจดจ่ออยู่บ้าง เส้นห์ของงานเขียนที่ต้องกล่าวถึงรวมด้วยคือ การระบุถึงคำศัพท์ที่ควรทราบ และการนำเสนอข้อมูลบนฐานงานวิจัยที่เป็นปัจจุบันหรือแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ การสอดแทรกข้อมูลดังกล่าวเป็นระยะ ๆ ในการเขียน ช่วยให้ผู้อ่านค่อย ๆ ซึมซับและกระจ่างชัดถึงการนำทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้จริง และการปฏิบัติที่มีคุณภาพจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของการวิจัยทางวิชาการ ผู้เขียนยังนำเสนอเกร็ดความรู้ในการทำงานกับเด็กเล็กที่ครูหรือผู้ปฏิบัติสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับตนเองได้ อาทิเช่น สิ่งที่เราควรทำ-ประโยคที่เราควรพูด สถานที่สงบอารมณ์ ประโยคที่ขึ้นต้นด้วย “ฉัน” กลยุทธ์ในการตอบสนองต่ออารมณ์รุนแรง พฤติกรรมกรกลั่นแกล้งของผู้ใหญ่ เป็นต้น

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือแปลที่มีความหนา 441 หน้า อาจหนาเกินไปสำหรับการพกพา การนั่งอ่านอย่างจริงจังน่าจะเหมาะสมกว่า กระดาษและขนาดตัวหนังสืออ่านแล้วสบายตา ภาพสีบนปกหน้าและปกหลังสะท้อนชื่อหนังสือได้ดี เรื่องราวในหนังสือแสดงให้เห็นถึงความดีงามและความน่าฉงนของเด็กเล็กไม่ว่าประเทศไหนก็เหมือนกัน จำนวนเรื่องราวอาจจะมากสักหน่อย แต่ถ้าจัดสรรเวลาได้ ค่อย ๆ อ่านก็เพลิดเพลินดี การเรียบเรียงขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งเป็นลำดับที่ชัดเจนเพียงพอที่จะสามารถปฏิบัติตามอย่างเป็นรูปธรรมได้ การใช้ภาษามีความเป็นวิชาการ แต่ก็แปลได้สละสลวยและง่ายต่อความเข้าใจ แม้จะมีกลิ่นอายของความเป็นตะวันตกอยู่บ้าง จึงเหมาะที่จะเป็นหนังสืออ่านประกอบ หรืออ่านเสริมความรู้สำหรับนิสิตนักศึกษาครูหรือผู้ปฏิบัติ รวมทั้งน่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ที่จริงใจกับการจัดการความขัดแย้งร่วมกับเด็กเล็ก เพราะเมื่ออ่านจบเล่ม เราต่างก็อยู่บนพื้นฐาน ความเชื่อเดียวกันว่า “สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ความพยายามไม่ใช่ความสมบูรณ์แบบ และความสัมพันธ์อันเปี่ยมไปด้วยรักต่างหากที่ควรค่าแห่งการทนถนอม”